

ทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

The Managerial Skills and Learning Resources Management of School
Under Secondary Educational Service Area Office 9

ณัฏฐนิช นัดกลิ่น*

ดร.สงวน อินทร์รักษ์**

วันรับ 16 / มกราคม / 2566

ตรวจสอบ 27 / มกราคม / 2566

ตอบรับ 31 / มกราคม / 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 2) การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 3) ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จำนวน 52 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 2 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน และครู 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 104 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็น ตามแนวคิดทักษะการบริหารของกริฟฟินและการจัดการแหล่งเรียนรู้ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการบริหารเวลา ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะด้านการตัดสินใจและทักษะด้านการวินิจัย

2. การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับตามค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น วัตถุประสงค์ตามสภาพจริง จัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการเทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญ พัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพและสำรวจความต้องการ

* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ที่ปรึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. ทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 9 มีความสัมพันธ์กันในระดับมาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์แบบคล้อยตามกัน

คำสำคัญ: ทักษะการบริหาร, การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were to determine 1) the managerial skills of school under secondary educational service area office 9 2) leaning resources management of school under secondary educational service area office 9 3) The managerial skills and leaning resources management of school under secondary educational service area office 90. The sample group consisted of 52 schools under secondary educational service area office 9. The respondent from each school consisted of a school director and a teacher, with a total of 104 respondents. The research instrument was an opinionnaire based on Griffin's concept of managerial skills and learning resources management according to the concept of the Office of the Basic Education Commission (OBEC). The statistical analysis were frequency, percentage, arithmetic mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient.

The finding of this research was as follows:

1) The managerial skills of school under secondary educational service area office 9, overall and in each aspect were at a high level. Ranking by arithmetic mean from maximum to minimum were Technical skills, Conceptual Skills, Communication skills. Time management skills, Interpersonal skills, Decision-making skills, and Diagnostic skills.

2) Leaning resources management of school under secondary educational service area office 9, Overall and each aspect is at a high level. Ranking by arithmetic mean from maximum to minimum were Create an integrated learning unit at the grade level, Measure results Evaluate according to actual conditions, Organize learning activities to integrate, Learning management technology, Organize specialization activities, Develop competencies according to professional fields, and Explore needs.

3) The relationship between the managerial skills and leaning resources management of school under secondary educational service area office 9 was found at .01 level of statistical significance.

Keyword: The Managerial Skills, Learning Resources Management

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกภายใต้สังคมที่เป็นพลวัต ทำให้มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา รุนแรง และรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี ผลจากการเปลี่ยนแปลงที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนมากที่สุดมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความก้าวล้ำหน้าไปเป็นอย่างมาก มีส่งผลกระทบต่ออิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เศรษฐกิจ การเมืองของโลกทำให้ประเทศต่างๆ ที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการเชื่อมโยงระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น มีความรู้สิ่งใหม่ๆ มากมายเกิดขึ้น จากสิ่งที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทุกภาคส่วนที่ต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อยุคสมัย ทั้งต่อกระบวนการการจัดการศึกษาของสังคมไทยอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการศึกษานั้นถือปัจจัยพื้นฐานการวิวัฒนาการของทุกสังคมมาอย่างยาวนาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการ สร้างโอกาส สร้างความได้เปรียบให้ทุนทางปัญญามีคุณภาพสูง เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต คุณภาพการศึกษา การแข่งขัน การสร้างมูลค่าเพิ่มในสิ่งต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่มีรากฐานมาจากการศึกษาทั้งสิ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ:), 1-2.) ประเทศไทยจึงมีแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ที่ได้นำไปเป็นกรอบและแนวทางการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยให้บรรลุผลตามเป้าหมาย การมุ่งเน้นการประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานการศึกษา การศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างงานได้ ภายใต้บริบท เศรษฐกิจ สังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความเป็นพลวัต ภายใต้สังคมแห่งปัญญา (Wisdom-Based Society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning Society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive Learning Environment) ส่งผลให้ประชาชนสามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค), 3.)

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 วรรคหนึ่งที่บัญญัติไว้ว่า “ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ” และในวรรคสองที่ว่า “ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ” สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จึงได้ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนมีการจัดหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยกำหนดและสอดคล้อง ให้มีการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจ สังคมสภาพแวดล้อมความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า จึงเป็นปัญหาเป็นแรงจูงใจที่ต้องมีการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนในชาติให้เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันได้อย่างเท่าเทียม การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานระดับสากล สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ใช้แนวคิดในการพัฒนาคนและพัฒนาสังคมควบคู่กันอย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้ความสามารถที่เท่าเทียมระดับนานาชาติมีศีลธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นผู้มีวินัย เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและสืบทอดความเป็นชาติ ศาสนา ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าเทียบเท่าอารยประเทศ ดังนั้นเด็กและเยาวชนควรได้รับการเรียนรู้และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9, แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ, (สุพรรณบุรี: สพม.9, 2563), 114-122.)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) มีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ มีความมั่นคงประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน การพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้น การสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศคือพัฒนาคนในทุกมิติ ในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่งและมีคุณภาพการปฏิรูปที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เป็นประเด็นหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา โดยการปรับเปลี่ยนครูยุคใหม่เปลี่ยนแปลงจากบทบาทของผู้สอนมาเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกัน เรียนรู้จากเทคโนโลยีสารสนเทศและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินยุทธศาสตร์ของการส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ TEPE online, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ได้ตระหนักและเห็นความจำเป็นในเรื่อง พัฒนาครูให้จัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Active Learning) ด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อพัฒนาส่งเสริม พัฒนาช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นคนดี คนเก่งและมีคุณภาพตามเป้าหมายของการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์กล่าวไว้ในบทนำว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการยกระดับ การพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรมในอีก 20 ปีข้างหน้า จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศอย่างเป็นระบบ โดยจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและใน

ทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่งและมีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปข้างหน้าได้อย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดีในทุกช่วงวัย มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรมและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ทักษะสื่อสารและอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอด มีทักษะที่เป็นเลิศ เป็นนักคิดนวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่และอื่นๆ โดยมีสัมมาชีพตามความถนัดของตนเอง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้มีนโยบายในการพัฒนางานแนะแนวในสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมแนะแนวตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสร้างความเข้มแข็งด้านงานแนะแนวในสถานศึกษา ซึ่งกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม รู้รักชุมชนท้องถิ่น สามารถคิดตัดสินใจแก้ไขปัญหา กำหนดเป้าหมายวางแผนชีวิต ทั้งด้านการเรียนและด้านอาชีพสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูเข้าใจและรู้จักผู้เรียนทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน ดังนั้นเพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9, แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ, (สุพรรณบุรี: สพม.9, 2563), 136-137.)

วัตถุประสงค์

เพื่อสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความสำคัญของงานวิจัยที่กล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9
2. เพื่อทราบการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
3. เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

สมมุติฐานของการวิจัย

เพื่อสอดคล้องกับข้อคำถามของงานวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสมมุติฐานของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับปานกลาง
2. การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับปานกลาง
3. ทักษะของการบริหารมีความสัมพันธ์กับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1.ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 2.การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 3.ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 โดยใช้โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 เป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) ผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คนและ 2) ครู 1 คน รวมจำนวน 112 คน ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจึงกำหนดแนวทางและรายละเอียดต่างๆ ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย และเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดขั้นตอนดำเนินการวิจัยไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมโครงการวิจัย

ในขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาสภาพปัญหา นิยาม ความสนใจ ความต้องการ ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา บทความ ข้อมูลสถิติต่างๆ รวมถึงรายงานของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 เพื่อนำมารวบรวมและเรียบเรียงโครงร่างการวิจัยและเสนอขอความเห็นชอบต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอโครงร่างการวิจัยต่อภาควิชา เพื่อขอความเห็นชอบและอนุมัติโครงร่างวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย

ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินงานตามโครงการวิจัย

ผู้วิจัยจัดสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนา ทดสอบ ปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องของเครื่องมือ นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นซึ่งได้รับการตรวจคุณภาพเรียบร้อยแล้วไปสำรวจกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและอภิปรายผล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนนี้เป็นการรายงานผลการวิจัยนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์และส่งรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ต่อบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากรเพื่อขออนุมัติจบการศึกษาตามหลักสูตร

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แผนแบบงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) ที่มีแผนแบบเป็นการศึกษาลักษณะกลุ่มตัวอย่างเดียว ศึกษาสภาพการณ์ ไม่มีการทดลอง (the one shot, non-experimental case study) ซึ่งเขียนเป็นแผนผัง (diagram) ได้ดังนี้

เมื่อ	R	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการสุ่ม
	X	หมายถึง	ตัวแปรที่ศึกษา
	O	หมายถึง	ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 จำนวน 61 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนในจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 32 โรงเรียนและจังหวัดนครปฐม จำนวน 29 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ตารางประมาณขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) (Robert V. Krejcie, and Daryle W. Morgan, "Determining Sample Size for Research Activities," *Journal for Educational and Psychological Measurement*. 3, (November 1970): 607.)

จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 จำนวน 61 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 56 โรงเรียน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified random sampling) โดยจำแนกตามจังหวัด โดยแบ่งประเภทเป็นจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 29 โรงเรียนและจังหวัดนครปฐม จำนวน 27 แห่ง

ผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามจังหวัดโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9

จังหวัด	ประชากร (โรง)	กลุ่มตัวอย่าง (โรง)	ผู้ให้ข้อมูล(คน)		รวม
			ผู้อำนวยการ โรงเรียน	ครู	
สุพรรณบุรี	32	29	1	1	58
นครปฐม	29	27	1	1	54
รวม	61	56	2	2	112

ตัวแปรที่ศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยตัวแปรพื้นฐานและตัวแปรที่ศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ตัวแปรพื้นฐาน เป็นตัวแปรที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน
2. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตัวแปรต้น (X_{tot}) เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบพื้นฐานของทักษะการบริหารตามแนวคิดของกริฟฟิน (Griffin) ประกอบด้วย 7 ตัวแปรย่อยคือ 1) ทักษะด้านเทคนิค 2) ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ทักษะด้านมนุษยภาพ 4) ทักษะด้านการวินิจฉัย 5) ทักษะด้านการสื่อสาร 6) ทักษะด้านการตัดสินใจ 7) ทักษะด้านการบริหารเวลา

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (opinionnaire) จำนวน 1 ฉบับ จำแนกออกเป็น 3 ตอน แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) มีส่วนประกอบดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันและประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน

ตอนที่ 2 สอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารสถานศึกษา (X_{tot}) ตามแนวคิดของกริฟฟิน (Griffin) ประกอบด้วย 7 ตัวแปรย่อยคือ 1) ทักษะด้านเทคนิค 2) ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ทักษะด้านมนุษยภาพ 4) ทักษะด้านการวินิจฉัย 5) ทักษะด้านการสื่อสาร 6) ทักษะด้านการตัดสินใจ 7) ทักษะด้านการบริหารเวลา

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา (Y_{tot}) ตามแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ประกอบด้วย 7 ตัวแปรย่อยคือ 1) สำรวจความต้องการ 2) จัดทำ

หน่วยเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น 3) จัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการ 4) จัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญ 5) วัดผลประเมินผลตามสภาพจริง 6) พัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพ 7) ใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้แบบสอบถามตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นชนิดจัดลำดับคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's Rating Scale) (Rensis Likert, **New pattern of Management**, (New York: McGraw-Hill Book Press, 1961), 74.)

โดยกำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับ ดังนี้

ระดับที่ 5 หมายถึง ทักษะการบริหาร/การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับมากที่สุด ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 5 คะแนน

ระดับที่ 4 หมายถึง ทักษะการบริหาร/การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับมาก ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 4 คะแนน

ระดับที่ 3 หมายถึง ทักษะการบริหาร/การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับปานกลาง ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 3 คะแนน

ระดับที่ 2 หมายถึง ทักษะการบริหาร/การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับน้อย ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 2 คะแนน

ระดับที่ 1 หมายถึง ทักษะการบริหาร/การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ให้มีค่าน้ำหนักเท่ากับ 1 คะแนน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 เพื่อขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. นำหนังสือขอความร่วมมือจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งแบบสอบถามทั้งทางไปรษณีย์ ส่งแบบสอบถามทางออนไลน์และนำส่งด้วยตนเอง

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทางไปรษณีย์ ทางออนไลน์และด้วยตนเอง ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2564 ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2564 และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์คือจากสถานศึกษาจำนวน 52 โรงเรียนจำนวนทั้งสิ้น 104 ฉบับ คิดเป็น 92.86 เปอร์เซ็นต์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยให้สถานศึกษาเป็นหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อดำเนินการหาค่าสถิติดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้ว โดยเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์
2. จัดทำตารางแจกแจงคะแนน (tally sheet) เพื่อลงรหัส กรอกคะแนนให้สอดคล้องกับแผนการวิเคราะห์ข้อมูลและระเบียบวิธีทางสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3. นำข้อมูลที่ได้ไปคำนวณหาค่าทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง “ทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9” ปรากฏผลการวิจัย ดังนี้

1. ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่ามัชฌิมเลขคณิตมากไปหาน้อย ดังนี้ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมโนภาพ ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการบริหารเวลา ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะด้านการตัดสินใจและทักษะด้านการวินิจฉัย

2. การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่ามัชฌิมเลขคณิตมากไปหาน้อย ดังนี้ จัดทำหน่วยเรียนรู้บูรณาการระดับชั้น วัตถุประสงค์ ประเมินผลตามสภาพจริง จัดกิจกรรมการเรียนรู้ บูรณาการ เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมความเชี่ยวชาญ พัฒนาสมรรถนะตามสาขาวิชาชีพ และสำรวจความต้องการ

3. ทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ว่า ทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การสื่อสารที่ทันสมัยทำให้เข้าถึงข้อมูล ทำให้ผู้บริหารนำชุดความรู้ใหม่ๆ มาปรับปรุง สร้างเสริมกับทักษะ ความรู้เดิม ปรับให้เหมาะสมกับบริบทในการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน อีกทั้งข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ.2556 ที่กล่าวถึงมาตรฐานการปฏิบัติงาน ที่กำหนดคุณลักษณะการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ที่รวมทั้งให้ผู้บริหารต้องฝึกฝนทักษะและความชำนาญให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยา ทองยัง ได้ศึกษาเรื่องทักษะของผู้บริหารโรงเรียนวัดตะล่อม สังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้ ทักษะผู้บริหารโรงเรียนวัดตะล่อม สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทักษะของผู้บริหารด้านความรู้ความคิด ทักษะของผู้บริหารด้านการศึกษาและการสอน ทักษะของผู้บริหารด้านเทคนิค ทักษะของผู้บริหารด้านมนุษยและทักษะของผู้บริหารด้านมโนภาพและสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง กรุงชาติ ได้ศึกษา ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 ดังนี้ 1) ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกพบว่า ทักษะด้านการคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ ทักษะด้านการแก้ปัญหา ทักษะด้านการสื่อสาร ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านเทคโนโลยี และดิจิทัลทักษะด้านการตัดสินใจสัมฤทธิ์ ทักษะด้านคุณธรรมจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญและสอดคล้องกับงานวิจัยของเอสเทอร์ แวน ลาร์ (Ester van Laar) ได้ศึกษา ตัวกำหนดทักษะในศตวรรษที่ 21 และทักษะดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 สำหรับคนทำงาน: การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยการศึกษานี้ พบว่า ให้ความสำคัญกับปัจจัยกำหนดของทักษะในศตวรรษที่ 21 และทักษะดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 มีการตรวจสอบทักษะต่อไปนี้: เทคนิคข้อมูลการสื่อสารการทำงานร่วมกันการคิดเชิงวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์และทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างในระดับทักษะเหล่านี้ของคนงานเราจำเป็นต้องทราบปัจจัยที่กำหนดระดับทักษะของแต่ละคน มีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบเพื่อให้ภาพรวมที่ครอบคลุมของการศึกษาเชิงประจักษ์ในการวัดตัวกำหนดทักษะ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีความต้องการอย่างมากในการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ในบริบทดิจิทัลแทบจะไม่มีการศึกษาปัจจัยกำหนดความคิดสร้างสรรค์และการคิดเชิงวิพากษ์ นอกจากนี้ปัจจัยกำหนดที่ระบุไว้ของการศึกษาทักษะในศตวรรษที่ 21 ยังจำกัดอยู่ที่ปัจจัยกำหนดบุคลิกภาพและจิตใจโดยละเอียดอย่างเช่น ปัจจัยกำหนดทางสังคม เช่น การสนับสนุนทางสังคม แม้ว่าการศึกษาทักษะดิจิทัลจะมีความหลากหลายมากกว่า แต่ส่วนใหญ่ครอบคลุมปัจจัยทางประชากรและเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม ทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าทักษะการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ทักษะด้านการวินิจฉัย มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย ดังนั้นผู้บริหารควรพัฒนาความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์สภาพปัญหา ทั้งภายในภายนอกสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนตรงประเด็นและสามารถนำการวิเคราะห์ปัญหามาจัดทำกำหนดกลยุทธ์ แนวทางการปฏิบัติให้ออกมาอย่างเป็นรูปธรรม

2. จากการวิจัยพบว่า การจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ด้านสำรวจความต้องการ มีค่ามัชฌิมเลขคณิตอยู่ในอันดับสุดท้าย ดังนั้นโรงเรียนควรมีแนวทางระบบการจัดเก็บรวบรวมแหล่งฐานข้อมูลกลาง ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ที่สามารถบูรณาการการสืบค้นได้จากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลาและมีการจัดทำโปรแกรมการเรียนรู้ตามความสามารถของผู้เรียน

3. ผลการวิจัยพบว่าทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9 ที่มีค่ามัธยฐานเลขคณิตสูงสุด ดังนั้นควรส่งเสริมทักษะด้านการสื่อสารให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงออก เพื่อให้ผู้บริหารเข้าใจ รับทราบความคิดของบุคลากรภายในสถานศึกษาและควรจัดกิจกรรมเน้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างไม่มีอคติ ถ่ายทอดความรู้ ทักษะการสื่อสารให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและควรส่งเสริมการจัดทำเครื่องมือวัด ประเมินผลที่เป็นมาตรฐานให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ในทุกกิจกรรมและจัดทำรายวิชาให้สอดคล้องกับการส่งเสริมอาชีพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาและค้นคว้าและเรียบเรียงงานวิจัยข้างต้น เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าของผู้ที่สนใจผู้วิจัยขอเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยทักษะการบริหารที่ส่งผลกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาเพิ่มเติม
2. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารที่ส่งผลกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9
4. ควรมีการศึกษาวิจัยทักษะการบริหารกับการจัดการแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น

บรรณานุกรม

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9, แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ,(สุพรรณบุรี: สพม.9, 2563), 114-122.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 9, แผนปฏิบัติการ ประจำปีงบประมาณ,(สุพรรณบุรี: สพม.9, 2563), 136-137.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ:), 1-2.)
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค), 3.
- Robert V. Krejcie, and Daryle W. Morgan, “Determining Sample Size for Research Activities,” **Journal for Educational and Psychological Measurement.** 3, (November 1970): 607.
- Likert’s Rating Scale, (Rensis Likert, **New pattern of Management**, (New York: McGraw-Hill Book Press, 1961), 74.